

Künye: (Araştırma makalesi) Olçun, Muhammed Mahmut (2022). “Cahiliye Döneminin Meşhur Üç Medîh Şairi En-Nâbiğa, Zuheyr ve El-'Aşâ”, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Uluslararası Filoloji ve Çeviribilim Dergisi*, C.4/1, s.1-17. DOI:10.55036/ufced.1091010

**CAHİLİYE DÖNEMİNİN MEŞHUR ÜÇ MEDİH ŞAİRİ EN-NÂBİĞA,
ZUHEYR VE EL-'AŞÂ
THREE FAMOUS EULOGY POETS OF THE JAHİLİYYAH PERİOD AN-
NÂBİGHÂ, ZUHEYR AND AL-'AŞÂ**

Muhammed Mahmut OLÇUN

Arş. Gör. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Arapça Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalı, Karaman-TÜRKİYE, muhammedmahmudolcun@gmail.com, Orcid:0000-0002-5218-9525.

Öz

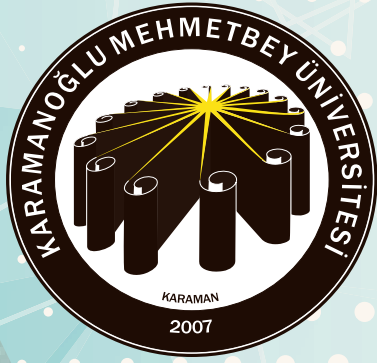
en-Nâbiğa ez-Zubyânî, Zuheyr b. Ebî Sulmâ ve Meymûn b. Kays el-'Aşâ klasik Arap edebiyatında Cahiliye Dönemi şiirinin önde gelen şairleri arasında kabul edilmektedirler. Adı geçen şairler, Cahiliye Devrinde methiye temalı şiir türünün gelişmesinde ve ilerlemesinde oldukça büyük katkı sağlamış olan üç meşhur şair olarak gösterilmektedirler. Bu şairler klasik Arap edebiyatında şiir nazmetmiş olan çoğu şairi ve hatta modern Arap edebiyatının başlarında ortaya çıkan neo-klasik akımda şiirler kaleme alan bazı şairleri etkileri altına almışlardır. Üç şair de medîh temalı şiirler nazmetmek suretiyle gelir elde ederek methiyenin diğer şairler tarafından daha çok tutulmasına ve yayılmasına zemin hazırlamışlardır. Bu şairler medîh temalı şiirlerinde genellikle Cahiliye Döneminde yaşayan ve yönetimi ellerinde bulunduran şahısları kendilerine memdûh olarak seçmişlerdir. Bu üç şairden sadece el-'Aşâ Müslüman olmamasına rağmen, İslamiyet'i gören muhadram şair olması sebebiyle Hz. Peygamber (صلى الله عليه وسلم)'e methiye nazmetmiştir. Konu edinilen üç şairin medih temalı şiirlerinin ortak özellikleri, üsluplarının son derece yalın ve akıcı olmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Arap şiiri, Cahiliye Dönemi, Methiye, Memdûh.

Abstract

An-Nâbighâ, Zuhayr and Al-'Aşâ are accepted among the leading poets in the Jahiliyyah Period. These poets are three well-known poets who have made a great contribution to the development and progress of the genre of eulogy-themed poetry in the period of Jahiliyyah. They have influenced the poets interested in the poetry of the Classical Arabic Literature and even the ones writing poems on the neo-classical movement having occurred at the beginning of the Arabic Literature. Three of the poets earned income by versifying poems based on eulogy-themed poems, and they prepared the ground for the eulogy being praised by other poets and becoming widespread. They have chosen the ones living and having the authority of the government in the Jahiliyyah Period as the praised. Among these three poets, only el-'Aşâ despite being nonmuslim he has versified eulogy for the prophet Muhammed (pbuh) because of being one of the poets having seen both the Jahiliyyah and Islamic Periods. The common features of the three poets' eulogies are that their styles are extremely simple and fluent.

Key Words: Classical Arabic Poetry, Jahiliyyah Period, Eulogy, the Praised.

**KARAMANOĞLU MEHMETBEY
ÜNİVERSİTESİ**

**ULUSLARARASI
FİLOLOJİ ve ÇEVİRİBİLİM DERGİSİ**

**INTERNATIONAL JOURNAL OF
PHILOLOGY and TRANSLATION STUDIES**

**MAKALE BİLGİLERİ
ARTICLE INFO**

Geliş Tarihi / Submission Date
21.03.2022

Rapor tarihleri / Report Dates
Hakem/Reviewer 1 - 13.04.2022
Hakem/Reviewer 2 - 06.04.2022

Kabul Tarihi / Admission Date
22.06.2022

e-ISSN
2687-5586

GİRİŞ

Cahiliye Devrinde hayat süren şairler ekseriyetle, mensup oldukları topluluktaki bir kahramanı ya da kabile reislerini övmek maksadıyla övgü şiiri inşâd etmişlerdir. Bunun yanı sıra güzel misafir ağırladıklarını belirtmek, ne kadar şerefli olduklarını göstermek, soylarının saflığını belirtmek gibi nedenlerle de methiyeler nazmetmişlerdir. Bu döneminin başlarında şairler kaleme aldıkları veya inşâd ettikleri methiyelerinin karşılığında bir ödül ya da bir ücret beklentisi içerisine girmemişlerdir. Onlar sadece memdûhlarının üstünlüğünü kabul etme, şükranlarını sunma veya makam sahibi olan kimselere minnetlerini ifade etme gibi amaçlarla medîh şiiri nazmetmişlerdir. Cahiliye Döneminin ikinci yarısına doğru yaklaştıkça idareciler ve kabile reisleri şairlere, kendilerine düzdükleri methiyeler sebebiyle bahşiş vermeye başlamışlardır. Bir takım şairler bu durumun bir neticesi olarak methiye yazmayı kazanç kapısı haline dönüştürmüşlerdir. Zaman içerisinde yönetici kesim amaçlarına hızlı bir biçimde ulaşmak ve toplumun kendilerine tâbi olmalarını kolayca sağlamak maksadıyla etraflarında sürekli kendilerini öven şair takımını dolaştırmış ve bu şairlere hatırı sayılır derecede bahşişler vermişlerdir. Zira bu dönemde şairlere büyük bir önem yüklenmekte olup şiirleri insanlar tarafından delil olarak kabul edilmektedir. O dönemin halkı, şairlerin methettikleri kişilere yaklaşmakta, hicvettikleri kişilerden uzaklaşmaktadır (Brockelmann, 1959, s. 57-59; Dayf, 1960, s. 210-212; Nâşif, 1992, s. 13-14; Muhammed, t.y., s. 7; Ayyıldız, 2017, s. 938-939; Olçun, 2022, s. 21).

Klasik Arap edebiyatının Cahiliye Dönemi diye adlandırılan dönem, Arap şiirinin zeminini oluşturmaktadır. Öyle ki bu dönemde yaşamış olan pek çok şair kendilerinden yüzlerce yıl sonra yaşamış olan Modern Arap edebiyatı şairlerini dahi etkileri altına almışlardır (Doğru, 2019, s. 41-42).

Bu çalışma ile klasik Arap şiirinin temelini oluşturan Cahiliye Dönemi'nde, medîh temalı şiir inşâd eden üç meşhur şairin methiyecilik yönlerini irdelemek amaçlanmaktadır. Çalışmamızda Cahiliye Döneminde yaşamış olan bu üç meşhur şairin methiyecilik yönleri nitel araştırma tekniği kullanılarak ele alınmaya çalışılmıştır.

1. en-Nâbiğa ez-Zubyânî

1. 1. Hayatı

İsmi; Ziyâd b. Mu'âviye b. Dıbâb b. Cenâb b. Yerbû' ez-Zubyânî el-Ğatafânî el-Mudârî'dir. Künyesi; Ebû Umâme, Ebû Şumâme veyahut ta Ebû 'Akrab'dir. Lakabı; en-

Nâbiğa'dır. Şair, pek çok şeyi tecrübe ettikten sonra şiir yazmaya başlamış ve bu yüzden kendisine dâhi anlamına gelen "en-Nâbiğa" lakabı verilmiştir. Hicazlılar onun hakkında en-Nâbiğa ve Zuheyr isimlerini tercih ederken, şair insanların nezdinde genel olarak en-Nâbiğa ez-Zubyânî diye meşhur olmuş, bu lakap ve nisbet ile tanınır hale gelmiştir. *Mu'allaka* şairleri arasında gösterilen şairin doğum tarihi hakkında net bir bilgi bulunmamakla birlikte altıncı yüzyılın ikinci çeyreğinde Benû Zubyân kabilesinde doğmuş olabileceği var sayılmaktadır. Uzun bir hayat yaşadığı düşünülen şair, miladi 604 senesinde vefat etmiştir (ez-Zirikî, 2002, s. III/54-55; İbn Kuteybe, 1958, s. I/157; Sezgin, 1991, s.II/5; Dayf, 1960, s. 268-269).

Çocukluğu, gençliği ve yetişmesi hakkında pek fazla bilgi bulunmayan şairin anne ve babasının Zubyânî olmasından dolayı burada yetiştiği tahmin edilmektedir. en-Nâbiğa ez-Zubyânî gerekli tecrübeleri kazandığını düşünüp şiir inşâd etmeye başladıktan sonra Cahiliye Döneminde yaşamış olan diğer kabile şairleri gibi kabilesinin şairi ve sözcüsü olmuştur. en-Nâbiğa'nın kabilesinin sözcüsü olmasında sadece şair olması etkili olmamıştır. O aynı zamanda bilgisine, aklına, adaletine güvenilen bir kişi olmasından ve hitabetinin kuvvetli olmasından dolayı kabilesinin sözcüsü olma konumuna erişmiştir. Yaşadığı dönemde herkesin onun adaletine, keskin zekâsına ve edebi olarak son derece yetkin olmasına güvenmesi sebebiyle 'Ukaz panayırında zaman zaman kırmızı bir çadır kurulmuş, burada şairlere hakemlik yapmış ve onun seçtiği şiirler Kâbe'nin duvarına asılmıştır (el-İşfehânî, 2008, s. XI/6-7; el-Fâhûrî, 1985, s. 250-251; Dayf, 1960, s. 268-269).

1. 2. en-Nâbiğa ez-Zubyânî'nin Medîhçiliği

en-Nâbiğa ez-Zubyânî, şiirlerinin etkisinin kuvvetli olması sebebiyle hayatının ikinci yarısının çoğunu Hîre ve Gassânî saraylarında kralların himayesinde geçirmiştir. Saraylarda krallardan aldığı bahşişlerle zengin bir hayat sürdüğü rivayet edilmektedir. Şairin bu zenginliğe ulaşması Cahiliye Dönemi ve sonrasındaki dönemlerde yaşamış şairlere ilham kaynağı olmuş ve medîh temalı şiirler onun sayesinde gelir elde etmek amacıyla nazmedilmeye başlanmıştır (el-Şayrânî, 2000, s. I/119; Ürün, 2015, s. 36).

ez-Zubyânî'nin nazmetmiş olduğu methiyeler sebebiyle ömrünün önemli bir kısmını saraylarda kralların himayesinde geçirmiş olmasından saray şairi kavramının da onunla birlikte ortaya çıkmış olabileceği anlaşılmaktadır. en-Nâbiğa, aklî ve hissî olarak kuvvetli bir biçimde insicamı yakalayarak oldukça belli bir üslupla şiirlerini nazmetmiştir (Jacobi, 1998, s. II/570; el-Fâhûrî, 1985, s. 270-271).

en-Nâbiğa ez-Zubyânî, Hîre kralı en-Nu‘mân b. el-Munzir’e birçok kasidesinde methiyeler düzmüş ve nazmetmiş olduğu bu methiyeler kralın çok hoşuna gitmiştir. Bu şiirlerinin karşılığında en-Nu‘mân b. el-Munzir şaire pek çok atiyeler (bahşişler) vermiştir. Böylelikle en-Nâbiğa, en-Nu‘mân b. el-Munzir için nazmetmiş olduğu şiirlerle ilk defa kazanç elde etmiştir. Şairin bu şiirleri, medîh temalı şiirleri kazanç kapısı haline dönüştürmekle kalmamış aynı zamanda en-Nâbiğa’nın edebî şöhretinin ve toplumsal hayatta itibar gören konumunun da temelini atmıştır. ez-Zubyânî, bu methiyeleri nazmettikten sonra saraylarda kendisine ömrünün sonuna kadar devam edecek olan bir konum sağlamıştır (ez-Zubyânî, 1996, s. 4; el-Kayravânî, 2000, s. I/120). Şairin Hîre kralı en-Nu‘mân b. el-Munzir’e itizariye olarak inşâd ettiği şiirinin bir kısmında memdûhunu şu şekilde övmektedir (ez-Zubyânî, 1996, s. 27-28);

فَبِتُّ كَأَنَّ الْعَائِدَاتِ فَرَشَنِّي هَرَأَسَاءَ، بِهِ يُعَلَى فِرَاشِي وَيُقَسَّبُ
حَلَفْتُ، فَلَمْ أَتْرُكْ لِنَفْسِكَ رِيْبَةً وَلَيْسَ وَرَاءَ اللَّهِ لِلْمَرْءِ مَذْهَبُ
أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَعْطَاكَ سُورَةً تَرَى كُلَّ مَلِكٍ دُونَهَا يَتَذَدَّبُ
فَأَنَّاكَ شَمْسٌ، وَالْمُلُوكُ كَوَاكِبُ إِذَا طَلَعَتْ لَمْ يَبْدُ مِنْهُنَّ كَوَكَبُ
وَ لَسْتُ بِمُسْتَبَقِي أَحَا لَا تَلْمُهُ عَلَى شَعَثِ أَيِّ الرَّجَالِ الْمُهَذَّبُ
فَإِنْ أَكُ مَظْلُومًا فَعَبْدٌ ظَلَمْتُهُ وَإِنْ تَكُ ذَا عُنْبَى فَمِثْلَكَ يُعْتَبُ

“Sanki hasta ziyareti yapan kadınlar dikenli ağaçlarını bana yaymış gibi geceledim. O dikenli ağaçla yatağım yükselir ve harmanlanır.

Sende herhangi bir şüphe bırakmayacak şekilde yemin ettim. Kişinin Allah’a yemin ettikten sonra yemin edeceği başka bir yol yoktur.

Allah'ın sana hiçbir krala vermediği izzeti, şerefi verdiğini görmez misin? Her kralın şeref olarak ondan daha aşağıda çalkantı içerisinde hareket ettiğini görürsün.

Sen güneşsin, diğer krallarda yıldızlardır. Güneş doğduğu zaman hiçbir yıldız gözükmez.

Herhangi bir kardeşimle yarışma. Dağınıklığından dolayı onu kınama. Hangi adam ayıpsızdır?

Eğer ben bana olan öfkenin devam etmesiyle mazlumsam, senin zulmettiğin bir kulum. Eğer sen hatayı affetmeye rıza gösterici isen, senin gibi birisine bağışlamak yakışıır.”

Şair ilk beyitte en-Nu'mân b. el-Munzir'e, onun korkusundan dikenli bir yatakta yatarmışçasına uykusuz geceler geçirdiğini belirterek üzüntüsünü izhar etmiştir. İkinci beyitte önceden yaptığı hataları bir daha tekrar etmeyeceğine yemin ederek özrünü beyan etmiş ve devam eden beyitlerde memdûhunu övmeye başlamıştır. en-Nâbiğa, Allah'ın hiçbir krala lütfetmediği şerefi memdûhuna nasip ettiğini belirterek onun yücelik ve affedicilik yönünü methetmektedir. Şair bir sonraki beyitteki methiyesinde abartılı bir şekilde memdûhunu güneşe benzetmesiyle onun gücünü ve görkemini övmektedir. ez-Zubyânî, el-Munzir'e bağışlayıcı olmazsa etrafında kimse kalmayacağı yönünde bir tavsiyede bulunduktan sonra kendisinin bağışlayıcı olmaya ehil bir insan olduğunu ve şanına bağışlamanın yakışacağını belirterek onun yüce gönüllülüğünü methetmiştir.

en-Nâbiğa, Gassânî kralı el-Hâriş el-A'rec'e oğlu en-Nu'mân b. el-Hâriş el-Eşğar'ın doğumu münasebetiyle en-Nu'mân b. el-Hâriş'i metheden şu şiirini nazmetmiştir (Eichhorn, 1775, s. 166; el-Bağdâdî, 1997, s. II/323-324). Şairin bu methiyesi şu şekildedir (ez-Zubyânî, 1996, s. 74);

هَذَا غَلَامٌ حَسَنٌ وَجْهُهُ مُسْتَقْبَلٌ الْخَيْرِ سَرِيعٌ التَّمَامِ

لِلْحَارِثِ الْأَكْبَرِ وَالْحَارِثِ الْأَصْغَرِ وَالْأَعْرَجِ خَيْرِ الْأَنَامِ

نَمَّ لِهَيْدٍ وَ لِهَيْدٍ وَقَدْ أَسْرَعَ فِي الْخَيْرَاتِ مِنْهُ إِمَامٌ

خَمْسَةَ آبَائِهِمْ مَا هُمْ؟ هُمْ خَيْرٌ مَنْ يَشْرَبُ صَوْبَ الْغَمَامِ!

“Bu yüzü güzel bir oğlan çocuğudur. Hızlıca gelişimini tamamlayacak, geleceği parlaktır¹.

O, insanların en hayırlısı olan el-Hâriş’ul-Ekber, el-Hâriş’ul-Eşğar ve el-A‘rec’in soyundandır.

Sonra Hind insanların en hayırlısı oldu ve Hind hayırlarda hızlı olmakla ona önder oldu.

Onların beş babası vardır, kimdir onlar? Onlar bulutların eziyet vermeyen yumuşak yağmurlarından için kişilerdir!”

en-Nâbiğa ez-Zubyânî, son derece belîğ bir üslupla nazmettiği şiirinin ilk beyitinin birinci şatırında açık bir biçimde yeni dünyaya gelen bebeğin yüzünün güzelliğini, ikinci şatırdaki sözleriyle ise bebeğinin ailesinin entelektüel birikimini ve onların iktidar gücünü övmektedir. İkinci ve üçüncü beyitlerde el-Hâriş el-A‘rec’in nesebini, son beyitte ise onların sehavet yönlerini yumuşak yağmurlara benzeterek cömertliklerini methetmektedir.

2. Zuheyr b. Ebî Sulmâ

2. 1. Hayatı

İsmi; Rebî‘a b. Riyâh el-Muzenî’dir. Ebû Sulmâ ve Ebû Buceyr olmak üzere iki künyesi bulunmaktadır. Şair, Zuheyr b. Ebî Sulmâ diye meşhur olmuştur. Zuheyr, İmruu‘l-Kays ve en-Nâbiğa ile beraber Cahiliye Döneminin önde gelen üç şairinden bir tanesi olup mu‘allaka şairleri içerisinde yer almaktadır. Zuheyr b. Ebî Sulmâ’nın doğum tarihi hakkında net bir bilgi olmamakla birlikte bir rivayete göre milâdî 520 civarında bir başka rivayete göre ise milâdî 530 senesinde dünyaya gelmiştir. Doğum yeri hakkında da net bir bilgi bulunmayan şair, bir rivayete göre Necd’de, bir başka rivayete göre ise Zubyân’da doğmuş olup yetişme dönemi Ğatafân’da olmuştur. Şairin tam olarak nerede vefat ettiği bilinmemekle birlikte risaletten bir yıl önce yani milâdî 609 senesinde vefat ettiği tahmin edilmektedir (ez-Zirikî, 2002, s. III/52; Sezgin, 1991, s.II/19-21; el-Fâhûrî, 1985, s. 214; Brockelmann, 1959, s. I/95; Tülücü, 2013, s. XLIV, 540-542).

Zuheyr b. Ebî Sulmâ şiir konusunda dönemin diğer şairlerine göre oldukça şanslı bir şair olma özelliğine sahiptir. Zira kendisi, neredeyse bütün aile efradının şair olduğu bir ailede yetişmiştir. Şairin babası Rebî‘a, dayıları Beşâme ve Es‘ad, kız kardeşleri Selmâ ve Cahiliye Döneminin meşhur mersiye şairi el-Hansâ, oğulları Buceyr ve meşhur “Bânet Su‘âd” kasidesinin sahibi K‘ab b. Zuheyr (ra.) de kendisi gibi şairdir. Zuheyr b. Ebî Sulmâ’nın şiir ile

¹ Bu beytin tercümesi yazara ait olan *Hilâfet Dönemi Endülüs Şiirinde Methiye* isimli doktora tezinden alınmıştır (Bkz. Olçun, 2022, s. 29).

ilgili ilk eğitimini dayısı Beşâme b. el-Ğadîr'den almış olduğu bilinmektedir (Sezgin, 1991, s.II/19-20; el-Fâhûrî, 1985, s. 214).

Şairin çok uzun bir hayat yaşadığı bilinmektedir. Zuheyr yüz yaşındayken Hz. Peygamber'in (صلى الله عليه وسلم) onunla karşılaştığında kendisi hakkında “*Allâhumme beni onun şeytanından koru*” buyurduğu rivayet edilmiştir. Zuheyr b. Ebî Sulmâ'nın bu olaydan sonra vefat edinceye kadar şiir kaleme almadığı da nakledilmektedir (el-İşfehânî, 2008, s. X/228).

2. 2. Zuheyr b. Ebî Sulmâ'nın Medîhçiliği

Cahiliye Döneminin en iyi medîh şairlerinden bir tanesi olarak gösterilen Zuheyr b. Ebî Sulmâ, o dönemin en titiz tasvircisi ve hissî olayları akla ve mantığa yatacak şekilde mükemmel bir biçimde ifade eden şair olarak tanımlanmaktadır. Şairin şöhreti sadece kendi zamanıyla sınırlı kalmayıp ölümünden sonra da devam etmiştir. İçlerinde Ömer b. Hattâb ve Osmân b. 'Affân (ra.) gibi halifelerin de bulunduğu pek çok halife Zuheyr'in şiirini takdir etmişlerdir. İbn Abbâs'dan (ra.) gelen rivayete göre savaş için çıktıkları bir seferde Ömer b. Hattâb (ra.) Zuheyr b. Ebî Sulmâ'yı “şairlerin şairi” olarak nitelendirmiştir. Kendisine şairi neden bu şekilde nitelendirdiği sorulunca, “*O, tuhaf söz kullanmaz, mantık çerçevesinin dışına çıkmaz, bilinenden başkasını söylemez ve o bir adamı kendisinde olmayan bir şeyle övmez*” diye cevap vermiştir (Zeydân, t.y., s. I/82; Sezgin, 1991, s.II/20-21; el-Fâhûrî, 1985, s. 215). Ömer b. Hattâb (ra.) bu cevabıyla şairin şiirlerinde ne kadar belîğ bir üsluba sahip olduğunu vurgulamaktadır.

Zuheyr b. Ebî Sulmâ, 'Abs ve Zubyân kabileleri arasında Dâhis ve el-Ğabrâ' savaşlarının kızgın olduğu günde sulhu sağlamak için çaba sarf eden, Murre kabilesinden olan el-Hârîş b. 'Avf b. Ebî Hârîş ve Herim b. Sinan'ı mu'allakasında uzunca methetmiştir (Zuheyr b. Ebî Sulmâ, 1988, s. 102). Bu kasidenin bir kısmı şu şekildedir (Zuheyr b. Ebî Sulmâ, 1988, s. 105-106);

سَعَى سَاعِيًا غَيْظِ بْنِ مُرَّةَ بَعْدَمَا   تَبَزَّلَ مَا بَيْنَ الْعَشِيرَةِ بِالدِّمِّ

فَأَقْسَمْتُ بِالْبَيْتِ الَّذِي طَافَ حَوْلَهُ   رَجَالٌ بَنَوُهُ مِنْ قُرَيْشٍ وَجُرْهُمُ

يَمِينًا لِنِعْمِ السَّيِّدَانِ وَوَجِدْتُمَا   عَلَى كُلِّ حَالٍ مِنْ سَحِيلٍ وَ مُبْرَمِ

تَدَارَكْتُمَا عُنْبًا وَ طَبِيَّانَ بَعْدَمَا   تَفَانَوْا وَ دَقُّوَا بَيْنَهُمْ عِطْرَ مَنْشَمٍ
وَقَدْ قُلْنَا إِنْ نُدْرِكِ السَّلْمَ وَاسِعًا   بِمَالٍ وَمَعْرُوفٍ مِنَ الْأَمْرِ نَسَلَمُ
فَأَصْبَحْتُمَا مِنْهَا عَلَى خَيْرِ مَوْطِنٍ   بَعِيدَيْنِ فِيهَا مِنْ عُفُوقٍ وَمَأْتَمٍ
عَظِيمَيْنِ فِي عَلِيَا مَعَدِّ هُدَيْتُمَا   وَمَنْ يَسْتَبِخْ كَنْزًا مِنَ الْمَجْدِ يَعْظُمُ

“Aşiret arasındaki sulh kanla yarıldıktan sonra Ğayz b. Murre’den iki sulh yapıcı koşup geldiler².

Adamların etrafını tavaf ettikleri K‘abe’ye yemin olsun ki; onu Ğureyş ve Curhum kabilelerine mensup olan adamlar inşa etmişlerdir.

Yemin olsun ki siz ikiniz zayıflığın ve kuvvetliliğin bütiin hallerinde ne güzel efendiler olarak bulunursunuz.

Savaşın şiddeti ve dehşeti birbirlerini yok ettikten ve aralarında Menşem’in kokularını ufaladıktan sonra siz ikiniz ‘Abs ve Zubyân kabilelerinin sorununu çözdünüz.

İkiniz şöyle dediniz: Kinlerin ayıplarından halis olan barışı mal ile ve hakkaniyetli bir biçimde elde edebilirsek, savaştan kurtulmuş oluruz.

İkiniz sağladığınız barıştan dolayı isyan ve günahtan uzak olan daha hayırlı bir konumda oldunuz.

Me‘addin’in ulularından iki büyük kişi oldunuz, barış yolu size hep gösterilsin. Kim şereften, yücelikten bir hazine bulmayı mübah görürse insanlar arasında yücelmeye hak kazanır.”

Zuheyr, ele almış olduğumuz ilk beyitte el-Hâriş b. ‘Avf b. Ebî Hârişe ve Herim b. Sinân’ın kabileler arasında sulhu sağlamak için hemen koşup geldiklerini belirtmekle, ikinci ve üçüncü beyitlerde onların ne güzel efendiler olduklarına yeminler etmekle ikisinin yüce

² Bu beytin tercümesi yazara ait olan *Hilâfet Dönemi Endülüis Şiirinde Methiye* isimli doktora tezinden alınmıştır (Bkz. Olçun, 2022, s. 29).

gönüllülüklerini ve cesaretlerini övmektedir. Dördüncü ve beşinci beyitlerde onların bu savaş sıkıntısını çözüme kavuşturduklarını belirterek el-Ĥâriş ve Herim'in zekâsını methetmektedir. Son iki beyitte de o ikisinin hep barış yanlısı olduklarına ve insanlar arasındaki yüce konumlarına vurgu yaparak kendilerinin şeref sahibi oluşlarını övmektedir.

Şair, Benû Fezêra'nın efendisi Hışn b. Ĥuzeyfe'nin 'Abs ve diğer kabilelerle yapılan savaşlardaki durumu hakkında nazmetmiş olduğu kasidesinde onu uzunca övmektedir (Zuheyr b. Ebî Sulmâ, 1988, s. 87-88). Bu uzun kasidenin birkaç beyiti şöyledir (Zuheyr b. Ebî Sulmâ, 1988, s. 97);

وَأَبْيَضَ فَيَّاضٍ يَدَاهُ غَمَامَةٌ عَلَى مُعْتَفِيهِ مَا تُغِبُّ فَوَاضِلُهُ

بَكَرَتْ عَلَيْهِ غُدْوَةٌ فَرَأَيْتُهُ قُعُودًا لَدَيْهِ بِالصَّرِيمِ عَوَازِلُهُ

يُفَدِّيَنَّهُ طُورًا وَطُورًا يَلْمَنَهُ وَ أَعْيَا فَمَا يَدْرِينِ أَيْنَ مَخَاتِلُهُ

فَأَقْصَرَ مِنْهُ عَنِ كَرِيمٍ مُزْرًا عَزُومٍ عَلَى الْأَمْرِ الَّذِي هُوَ فَاعِلُهُ

“O ayıplardan tertemizdir, çok cömerttir, kendisinden yardım isteyenlere karşı elleri bulut gibidir. Hediyelerini, bağışlarını gizlemez.

Sabah Güneş doğmadan ona uğradım. Onu, etrafında malını bağışlamaktan engelleyen karanlıklarla otururken gördüm.

Engelleyiciler onu bazen övüyorlar bazen de kınıyorlar. Bundan yoruldu ve aldaticıların nerede olduklarını da bilmiyor.

Nice onurlu, cömert, azimli kişiler. Onun yaptığı işi yapmaktan aciz kaldılar.”

Zuheyr, ele almış olduğumuz beyitlerde son derece açık bir üslupla Hışn'ın cömertliğini övmektedir. Şair, Hışn b. Ĥuzeyfe'nin kendisini engellemeye çalışanlara rağmen eli açıklığını sürdürdüğünü ve hiçbir şerefli kişinin onun kadar onurlu, cömert olamayacağını tasvir ederek memdûhunu methetmektedir.

3. Meymûn b. Kays el-A‘şâ

3. 1. Hayatı

İsmi; Meymûn b. Kays b. Cendel b. Şerâhîl b. ‘Avf b. Sa‘d el-Bekrî’dir. Künyesi; Ebû Başîr’dir. Gözlerinin zayıf görmesinden dolayı kendisine el-A‘şâ lakabı takılmıştır. A‘şâ Kays, A‘şâ Bekr, el-A‘şâ el-Ekber, el-A‘şâ el-Kebîr gibi lakapları da bulunmaktadır. Şair, isminden ve diğer lakaplarından daha ziyade, el-A‘şâ el-Kebîr, A‘şâ Kays ve A‘şâ Bekr b. Vâil lakaplarıyla meşhur olmuştur. *Mu‘allaka* şairleri arasında olup olmadığı ihtilaf konusu olan el-A‘şâ, babası ve annesiyle birlikte Bekr b. Vâil el-Kebîre kabilesine mensuptur. el-A‘şâ, milâdî 565’de el-Yemâme’nin Durnâ köyünde doğmuştur. Şairin, 5/625, 8/629 veya 9/630 senelerinden birinde memleketinde vefat ettiği düşünülmektedir (ez-Ziriklî, 2002, s. VII/341; el-İşfehânî, 2008, s. IX/80; Sezgin, 1991, s. II/40-41).

el-A‘şâ el-Kebîr’in şairlik konusundaki eğitimini, şiirlerini ezberleyerek aktarmak suretiyle râvîliğini gerçekleştirdiği şair olan dayısı el-Museyyeb b. ‘Ales vasıtasıyla edindiği aktarılmaktadır. Cahiliye Döneminin sonları ve İslâmî dönemin başlarında hayat süren şairin gençliğini hovarda, şarap içmeye düşkün ve kumarbaz bir şekilde geçirdiği bilinmektedir. el-A‘şâ el-Kebîr, bu sebeplerden dolayı son derece fakir bir duruma düşmüş ve Yemen, Hicâz, Irak, Umân, Filistin gibi birçok bölgelere seyahatler ederek bu beldelerin prenslerine, emîrlere ve idarecilerine methiyeler düzmek suretiyle geçimini sağlamaya çalışmıştır. el-A‘şâ, yaşadığı dönemde medîh şiiri konusunda kendisine mümtaz bir yer edinmiştir. A‘şâ Kays daha hayattayken kendisi hakkında “*O, bir kişiyi medhetti ise memdûhunun kıymeti artar, bir kişiyi hicvettiyse hicvettiği kişinin kıymeti azalır.*” (el-Bağdâdî, 1997, s. I/175-176; Castel, 1986, s. I/689-690; el-Fâhûrî, 1985, s. 244; Dayf, 1960, s. 336-337; Zeydân, t.y., s. I/82) denildiği rivayet edilmektedir. Şair hakkındaki bu sözden kendisinin büyük bir medîh şairi olduğu anlaşılmaktadır. Zaten kaynaklarda Cahiliye Döneminin en iyi iki medîh şairi olarak Zuheyr b. Ebû Sulmâ ve Meymûn b. Kays el-A‘şâ gösterilmektedir.

3. 2. Meymûn b. Kays el- A‘şâ’nın Medîhçiliği

Meymûn b. Kays el- A‘şâ’nın ömrünün son zamanlarında İslâm dîni nâzil olmuştur. Muhadram şairlerden olan el-A‘şâ, Müslüman olmak için Hudeybiye barışı zamanında Hz. Peygamber’in (صلی الله علیه وسلم) yanına gitmek için yola çıkmıştır. Fakat, Kureyş kabilesinden bazı kişiler el-A‘şâ’nın Müslüman olursa kendilerini çokça hicvetmesinden ve onun methiyeleriyle daha çok kişinin İslâm dinini seçmesinden korkarak çeşitli bahanelerle şairi Müslüman olmaktan vazgeçirmeye çalışsalar da bu emellerinde başarılı olamamışlardır. En sonunda Ebû Sufyân el-

A‘şâ’yı evine götürerek burada Kureyş kabilesinin ileri gelenlerini bir araya toplamış ve şairin Müslüman olmaması için kendisine verilmek üzere aralarında yüz kırmızı deve toplamışlardır. Meymûn b. Kays el-A‘şâ, bu develeri kabul ederek Müslüman olmaktan vazgeçmiştir. Şair bu develerle birlikte memleketi el-Yemâme’ye dönerken yolda deveden düşerek hayatını kaybetmiştir (el-Bağdâdî, 1997, s. I/176-177). Müşriklerin el-A‘şâ’nın Müslüman olmaması için bunca çaba sarf etmesi, şairin yaşadığı dönem içerisinde medîh şiiri konusunda kaleminin hayli başarılı olduğunu ve kitleleri peşinden sürükleyecek kuvvette eriştiğini göstermektedir.

A‘şâ Kays, el-Yemâme’de ikâmet eden Benû Hanîfe’nin reisi Hevze b. Ali’nin cömertliğini işitmiş ve kesesini doldurmak için kendisini metheden dört kaside nazmetmiştir. Şair güçlü kalemıyla nazmettiği bu methiyeler sayesinde memdûhundan hatırı sayılır derecede ikram görmüştür. (el-A‘şâ, t.y., s. 64 ve 88). Şairin Hevze için nazmetmiş olduğu ilk medîh kasidesinin birkaç beyiti şu şekildedir (el-A‘şâ, t.y., s. 89-91);

إِلَى هَوْدَةَ الْوَهَّابِ أَهْدَيْتُ مَدْحَتِي   أَرْجِي نَوَالًا فَاضِلًا مِنْ عَطَائِكَ

تَجَانَفْتُ عَنْ جُلِّ الْيَمَامَةِ نَاقَتِي   وَمَا قَصَدْتُ مِنْ أَهْلِهَا لِسَوَائِكَ

أَلَمْتُ بِأَقْوَامٍ فَعَافَتْ حِيَاضَهُمْ   قَلْوَصِي وَكَانَ الشَّرْبُ مِنْهَا بِمَائِكَ

سَمِعْتُ بِسَمْعِ الْبَاعِ وَالْجُودِ وَالنَّدَى   فَأَدْلَيْتُ دَلْوِي فَاسْتَقَّتْ بِرَشَائِكَ

فَإِنَّكَ فِيمَا بَيْنَنَا فِي مَوْزَعٍ   بِخَيْرٍ وَإِنِّي مُوَلِّعٌ بِثَنَائِكَ

“Methiyemi çokça bağış veren Hevze’ye ithaf ettim. Bu methiyem sebebiyle senin bağışından üstün bir hediye umuyorum.

Devem el-Yemâmelilerin çoğundan yüz çevirdi. Oranın ahalisi içerisinde senden başkasına yönelmedi.

Devem birçok kavme kısa ziyaretlerde bulundu ve onların havuzlarından su içmekten tiksindi. O sadece senin suyundan içti.

Senin eli açık, cömert ve bonkör olduğun yönünde haberler duydum. Kovamı salıverdim ve senin kuyunun ipinden su istedi.

Sen aramızda bana hayrı dağıtansın. Ben ise seni övmeye düşkün birisiyim.”

A‘şâ, ele aldığımız ilk beyitte açıkça memdûhunu çokça bağış veren diyerek methetmekte ve kendisini methetmekteki niyetini gizlemeden dile getirmektedir. Devamında gelen iki beyitte mecazlı bir üslupla, methiyesine birazda mübalağa katarak, Hevze’yi övdükten sonra dördüncü beyitte yine mecazlı bir şekilde kendisinden bahşış dilenmektedir. Son beyitte ise memdûhunu, şaire bahşış vermemeyi aklından bile geçirememesi için belîğ bir biçimde methederek gönlünü fethetmektedir. Şair methiyesinin içerisinde birçok yerde devesini de zikrederek kendi kültürlerinde devenin bulunduğu konuma dikkat çekmektedir.

Meymûn b. Kays el-A‘şâ, her ne kadar Müslüman bir şahsiyet olmasa da, Müslüman olmak için Hz. Peygamber’in (صلى الله عليه وسلم) yanına giderken kendisine bir methiye nazmetmiştir (el-A‘şâ, t.y., s. 134). Yirmi dört beyitten oluşan bu methiyenin bazı beyitleri şunlardır (el-A‘şâ, t.y., s. 135-137);

مَتَى مَا تَنَاحِي عِنْدَ بَابِ ابْنِ هَاشِمٍ   تَرِيحِي وَتَلْقَى مِنْ فَوَاضِلِهِ يَدَا

نَبِيِّي يَرَى مَا لَا تَرَوْنَ وَذِكْرُهُ   أَغَارَ لِعَمْرِي فِي الْبِلَادِ وَأَنْجَدَا

لَهُ صَدَقَاتٌ مَا تُغِبُّ وَنَائِلٌ   وَلَيْسَ عَطَاءُ الْيَوْمِ مَانِعُهُ عَدَا

“Ne zaman İbn Hişam’ın kapısının yanında bir deve çökse rahatlar. O’nun faziletleri ve cömertliğinden aldığı şeylerle eksikliğini tamamlar.

Peygamber sizin görmediklerinizi görür. Ömrüme yemin olsun ki onun adı bütün diyarlara yayıldı ve namı yüceldi.

Onun lıkr lıkr içilen sadakaları ve ihsanları vardır. Bugün verdiği bağışlar yarın vereceklerini engellemez.”

Şair, ele aldığımız ilk iki beyitte Hz. Peygamber'in (صلى الله عليه وسلم) yüce şahsiyetini ve cömertliğini övmektedir. Son beyitte ise, Cahiliye Dönemi insanların içinde buldukları sapkınlıkları bir tarafa bırakarak yalnızca bir olan Allah'a ibadet etmesini methetmektedir.

SONUÇ

Klasik Arap şiirinin Cahiliye Devri diye bilinen İslâm öncesindeki döneminde medîh temalı şiirlerin başlangıçta herhangi bir ödül ya da bir ücret beklentisi olmaksızın teşekkür etme, minnet ifade etme, soylarının saflığıyla övünme, kahramanları veya kabilelerin ileri gelenlerini övme gibi maksatlarla kaleme alındıkları ifade etmek mümkündür. Cahiliye Döneminin ikinci yarısına doğru gelindiğinde ise en-Nâbiğa ez-Zubyânî'nin nazmetmiş olduğu methiyeler mukabilinde elde etmiş olduğu büyük servet bu şiir türünü dönemin diğer şairlerine cazip hale getirmiştir. Ulaştığımız bulgular neticesinde medîh temalı şiirleri kazanç kapısı haline getiren ilk şairin en-Nâbiğa olduğunu söyleyebiliriz.

Cahiliye Döneminin ikinci yarısında yaşadıkları bilinen ve o dönemin büyük şairleri arasında sayılan en-Nâbiğa, Zuheyr ve el-'Aşâ'nın, methiye şiiri türünde, yaşadıkları dönem içerisindeki diğer şairler arasından sıyrılarak ön plana çıktıkları görülmektedir. Bu üç şairin kaleme aldıkları methiyeler sayesinde büyük kazançlar elde ettiklerini, saraylarda ve dönemin idarecilerinin yanlarında kendilerine mümtaz konumlar elde ettiklerini belirtmek mümkündür.

en-Nâbiğa, Zuheyr ve el-'Aşâ'nın methiyeciliğine baktığımızda dillerinin son derece yalın ve akıcı bir üsluba sahip olduğunu ifade edebiliriz. Ayrıca bu şairlerin memdûhlarını bazen açık bir biçimde bazen de kinayeli bir şekilde methettiklerini söyleyebiliriz. Bu şairlerin methiyelerinin karşılığında kazanç elde etmelerinden dolayı yer yer övgülerinde abartıya kaçtıklarını söylemek de yanlış olmayacaktır.

KAYNAKÇA

- Ayyıldız, Esat. (2017). “El-Ahtal’ın Emevilere Methiyeleri”. *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* (57/2): 936-960.
- Brockelmann, Carl. (1959). *Târîhu’l-Edebi’l-‘Arabî*, (Çeviren: Abdulhalîm en-Neccâr), Kahire, Dâru’l-Me‘ârif.
- Castel, W. (1986). “el-A‘shâ”, *The Encyclopaedia of Islam*, E. J. Brill, Leiden.
- Dayf, Şevkî. (1960). *Târîhu’l-Edebi’l-‘Arabî el-‘Aşru’l-Câhilî*, Kahire, Dâru’l-Me‘ârif.
- Doğru, İhsan. (2019). *Emîru’ş-Şu‘arâ Ahmet Şevkî ve Şevkiyyât’ında Toplum ve Siyaset*, Konya, Palet Yayınları.
- Eichhorn, Johann Gottfried. (1775). *Monumenta Antiquissimae Historiae Arabum*, Gothae (Gotha-Almanya), Caroli Gvilhelmi Ettingerl.
- el-A‘şâ, Meymûn b. Kays. (Basım Tarihi Yok). *Dîvânu’l-A‘şâ el-Kebîr*, (Tahkik eden: Muhammed Huseyn), Kahire, el-Maţba‘atu’n-Numûzeciyye.
- el-Bağdâdî, Abdulkâdir b. Ömer. (1997). *Hiżânetu’l-Edeb ve Lubbu Lubâbi Lisâni’l-‘Arab*, (Tahkik eden: Abdusselâm Muhammed Harun), Kahire, Mektebetu’l-Hancî.
- el-Fâhûrî, Hanna. (1985). *el-Câmi‘u fi Târîhi’l-Edebi’l-‘Arabî el-Edebu’l-Kadîm*, Beyrut, Dâru’l-Cîl.
- el-İşfehânî, Ebû’l-Ferec Alî b. Huseyn. (2008). *Kitâbu’l-Eğânî*, (Tahkik eden: İhsan Abbas, İbrahim es-Se‘âfîn ve Bekir Abbas), Beyrut, Dâru Şâdır.
- el-Şayravânî, İbn Reşîk. (2000). *el-‘Umde fi Şinâ‘ati’ş-Şi‘ri ve Nağdihi*, (tahkik eden: Abdolvâhid Şa‘lân), Kahire, Mektebetu’l-Hancî.
- el-Şuraşî, Ebû Zeyd b. Muhammed b. Ebî’l-Hattâb. (Basım Tarihi Yok). *Cemheretu Eş‘âri’l-‘Arab fi’l-Câhiliyye ve’l-İslâm*, (Tahkik eden: Ali Muhammed el-Buhârî), Mısır, Maţba‘atu Nahđati Mısır.
- ez-Ziriklî, Hayreddîn. (2002). *el-A‘lâm Kâmûsu Terâcim li-Eşheri’r-Ricâli ve’n-Nisâi min ‘el-‘Arab ve’l-Musta‘ribîn ve’l-Musteşrikin*, Beyrut, Dâru’l-‘İlm li’l-Melâyîn.
- ez-Zubyânî, en-Nâbiğa. (1996). *Dîvânu en-Nâbiğa ez-Zubyânî*, (Şerh eden: Abbas ‘Abdussettâr), Beyrut, Dâru’l-Kutubi’l-‘İlmiyye.
- İbn Kuteybe. (1958). *eş-Şi‘r ve’ş-Şu‘arâ*, (Tahkik eden: Ahmed Muhammed Şâkir), Kahire, Dâru’l-Me‘ârif.
- Jacobi, R. (1998). “al-Nabigha al-Dhubyanî”, *Encyclopedia of Arabic Literature*, (Editör: Julie Scott Meisami, Paul Starkey), Londra-New York, Routledge.
- Muhammed, Sirâcu’d-Dîn. (Basım Tarihi Yok). *el-Medîh fi’ş-Şi‘ri’l-‘Arabî*, Beyrut, Dâru’r-Râtibi’l-Câmi‘iyye.

Nâşîf, İmîl. (1992). *Erva 'u Mâ Kîle fî'l-Medîh*, Beyrut, Dâru'l-Cîl.

Olçun, Muhammed Mahmut. (2022). *Hilâfet Dönemi Endülüs Şiirinde Methiye*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sezgin, Fuat. (1991). *Târîhu't-Turâsi'l-'Arabî*, (çeviren: Mahmud Fehmi Mecâzî), Suudi Arabistan, İdâratu's-Seķâfe ve'n-Neşr bi'l-Câmi'a.

Tülücü, Süleyman. (2013). "Züheyr b. Ebû Sül mâ", *Diyanet Ansiklopedisi*, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Ürün, Ahmet Kazım. (2015). *Klasik Arap Edebiyatı*, Konya, Çizgi Kitabevi.

Zeydân, Corcî. (Basım Tarihi Yok). *Târîhu Âdâbi'l-Luğati'l-'Arabiyye*, Kahire, Dâru'l-Hilâl.

Zuheyr b. Ebî Sulmâ. (1988). *Dîvânu Zuheyr b. Ebî Sulmâ*, (şerh eden: Ali Hasan Fâ'ûr), Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye.

EXPANDED SUMMARY

Three Famous Eulogy Poets Of The Jahiliyyah Period an-Nâbighâ, Zuhayr And al-‘Aşâ

In the jahiliyyah period of the Classic Arabic literature, various poets had leant to the eulogy-themed poems for such reasons as praising a hero or an executive in their town, hometown or clan or else showing their hospitality, expressing how eminent is their glory, and priding on their race. Another situation that had caused the poets in aforementioned period to write eulogy-themed poems was the strength of the verses in the genre of eulogy. That is to say, in the Jahiliyyah period people would behave according to the words and poems of the poets. They would gather around a person the poet praised; they would keep themselves away from the one the poet satirized.

On examining the first parts of the Jahiliyyah period no fully eulogy-themed qasida is seen. In this period of time the eulogies were mostly written within the qasidas on the theme of lamentation, ghazal, satire, the duet known as nakâid and similar themes. By the beginning of the second half of the aforementioned period the eulogy-themed qasidas being the source of income and the value the people impute on the poets had paved the way to write down eulogy-themed qasidas.

It is possible to state that during the pre-Islamic period known as the period of Jahiliyyah the eulogy-themed poems, without any expectation of a prize or a price, were initially written for the purpose of thanking, expressing gratitude, taking pride in the purity of their lineage, and praising the heroes or the notables of the tribes. In the second half of the Jahiliyyah Period, the great fortune made by an-Nâbighâ az-Dhubyanî thanks to the eulogies he has versified, has made this poetry attractive to the other poets of the period. As a result of the findings we have reached, we can say that the first poet who has used the eulogy-themed poems as an income channel is en-Nâbiğa.

Looking into the eulogy-themed poems written by the three poets discussed within a general perspective, it is seen that they praise their eulogized by using such motives as bravery, generosity, justice, natural beauty, honor, protection, outstanding qualities used in wars, heroism and etc. Another common characteristic of the aforementioned poets is that they do not praise the ones being subject to the eulogium just within the eulogy-themed poems. Besides them, they praise their eulogized by comparing with another person they satirize in the burlesques. Furthermore, it

is seen they apply the elege theme in the poems with different themes such as ghazal and elegy themed poems.

It is seen that an-Nâbigha, Zuhayr and al-‘Aşâ, who are known to have lived in the second half of the Jahiliyyah period and are considered among the great poets of the period, came into prominence among the other poets in the period they lived in. It is probable to state that these three poets made great profits; they gained great positions at the palaces of the administrators of the period thanks to the eulogies they had written.

When we look at the eulogizing of an-Nâbigha, Zuhayr and al-‘Aşâ, we can say that their languages have very simple and fluent styles. In addition, we can say that these poets praise the ones they choose as the praised, sometimes explicitly and sometimes allusively. It would not be wrong to say that these poets exaggerate their praise from time to time, because of the income they gain in return for their eulogies.